Asia: U 52/2025 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Verkkojen Eurooppa -välineen perustamisesta vuosiksi 2028–2034, asetuksen (EU) 2024/1679 muuttamisesta ja asetuksen (EU) 2021/1153 kumoamisesta

Kiitämme mahdollisuudesta lausua ja tulla kuulluksi EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen liittyen. Tätä lausuntoa valmistelemassa ovat olleet Itä-Suomen maakunnat Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Etelä-Savo, Kainuu ja Etelä-Karjala. Lausunnon on valmistellut Pohjois-Savon liitto Itä-Suomen puheenjohtajamaakuntana.

Lisäykset ja huomiot olemme esittäneet *kursiivilla* ja punaisella värillä.

VALTIONEUVOSTON KANTA

Yleistä: Itä-Suomen maakunnat korostavat, että EU:n seuraavasta rahoituskehyksestä käytävissä neuvotteluissa on välttämätöntä tunnistaa Suomen poikkeuksellinen asema EU:n ulkorajavaltiona ja tämä asema koko unionin kokonaisturvallisuutta, huoltovarmuutta ja sisämarkkinoiden toimintaa määrittävänä tekijänä. Venäjän hyökkäyssodan seurauksena itärajan yli suuntautunut liikenne on pysähtynyt kokonaan, ja samalla rajan geopoliittinen merkitys on kasvanut. Tämä muutos heijastuu voimakkaasti Itä-Suomen saavutettavuuteen, elinvoimaan ja logistisiin reitteihin, ja edellyttää rahoituskehykseltä nykyistä vahvempaa kykyä vastata ulkoraja-alueiden erityistarpeisiin.

Itä-Suomen liikenne- ja tietoliikenneyhteydet ovat koko EU:n kannalta kriittisiä. Alueen verkot ovat harvempia ja haavoittuvampia kuin muualla unionissa, ja pitkät etäisyydet sekä rajalliset vaihtoehtoiset reitit nostavat infrastruktuurin kehittämisen kustannuksia. Tässä tilanteessa CEF- ja TEN-T-politiikan painottuminen ensisijaisesti rajat ylittäviin yhteyksiin on Suomelle rakenteellisesti epäedullista. Itä-Suomi tukee valtioneuvoston tavoitetta varmistaa, että Verkkojen Eurooppa -välineen rahoitusta voidaan jatkossakin kohdentaa myös Suomen sisäisiin, huoltovarmuuden ja turvallisuuden kannalta välttämättömiin runkoyhteyksiin, mukaan lukien tie-, rata- ja sisävesiyhteydet sekä digitaalisen saavutettavuuden parantaminen.

Itä-Suomen maakunnat pitävät myönteisenä valtioneuvoston korostusta sotilaallisen liikkuvuuden ja kriittisten liikenne- ja energiayhteyksien vahvistamisesta koko TEN-T-verkolla, ei vain rajatuilla käytävillä. Tämä on ratkaisevaa Suomen ja koko EU:n toimintavarmuuden kannalta. Alueiden näkemyksen mukaan Suomi tarvitsee ulkoraja-asemaansa perustuvan erillisratkaisun, joka mahdollistaa "rajalta rajalle" ulottuvien, mutta kansallisesti välttämättömien yhteyksien CEF-rahoituksen myös ilman rajat ylittävää ulottuvuutta.

Näillä näkökohdilla Itä-Suomen maakunnat tukevat valtioneuvoston yleisiä linjauksia ja esittävät seuraavassa lausunnossa tarkennukset, joiden tarkoituksena on varmistaa, että rahoituskehys ja Verkkojen Eurooppa -väline palvelevat tasavertaisesti kaikkia EU:n alueita –

myös ulkorajalla sijaitsevaa, laajaa ja turvallisuusympäristön muutoksesta voimakkaimmin kärsivää Itä-Suomea.

Suomen kantoja komission ehdotukseen EU:n seuraavaksi rahoituskehykseksi vuosille 2028–2034 on muodostettu selvityksessä E 73/2025 vp, jossa nyt kyseessä olevan ehdotuksen näkökulmasta olennaisia kirjauksia ovat seuraavat:

Yleistä

Komission ehdottama kokonaistaso on liian korkea. Hallitusohjelman mukaisesti Suomi katsoo, että EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttäen Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Suomi pitää tärkeänä, että tulevaa rahoituskehystä tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena.

Suomi pitää välttämättömänä EU-rahoituksen painopisteiden priorisointia ja korostaa Suomen tavoitteiden arviointia kokonaisvaltaisesti ja strategisesti. On välttämätöntä löytää taso, joka ei kasvattaisi maksutaakkaamme kohtuuttomasti, mutta mahdollistaisi keskeiset painotukset, kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamisen, ja turvaisi merkittävimpiä saantojamme, kuten maatalouden rahoituksen.

Komission esittämät rahoituskehysehdotuksen yleiset painopisteet ovat kannatettavia ja yhdensuuntaisia Suomen EU-avaintavoitteiden kanssa. Suomi korostaa rahoituksen kohdentamista nykyistä vahvemmin keskeisimpiin poliittisin prioriteetteihin kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamiseen.

Itä-Suomen maakunnat korostavat, että rahoituskehystä tulee arvioida myös EU:n ulkoraja-alueiden turvallisuuden, huoltovarmuuden, pitkien etäisyyksien ja rajaseutujen elinvoiman näkökulmasta. Geopoliittisen tilanteen muutos on lisännyt erityisesti Suomen itäisen ulkorajan merkitystä koko EU:n kokonaisturvallisuudelle, mikä tulee huomioida rahoituskehyksen painotuksissa.

Joustavuus

Suomi korostaa, että muuttuvassa toimintaympäristössä rahoituskehyksen joustavuutta tulisi lisätä, jotta kehyskauden aikana kyettäisiin oikea-aikaisesti ja tehokkaasti vastaamaan mahdollisiin kriiseihin ja muihin ennakoimattomiin tarpeisiin, mukaan lukien mahdollisten uusien painopisteiden rahoittaminen.

Suomi pitää myönteisenä komission esittämää joustavuuden lisäämistä rahoituskehyksen sisällä. Niin ikään rahoituskehyksen ulkopuolisten erityisrahoitusvälineiden määrän vähentäminen ja käytön yksinkertaistaminen olisi Suomen tavoitteiden mukaista.

Suomi kuitenkin korostaa, että em. toimet tulisi toteuttaa siten, että löydetään riittävä tasapaino yhtäältä joustavuuden ja toisaalta ennakoitavuuden ja kurinalaisen budjetoinnin periaatteen välillä.

Itä-Suomen laajan maantieteellisen alueen näkökulmasta korostuu tarve varmistaa, että joustomekanismit mahdollistavat reagoinnin myös pitkäkestoisiin itäisen Suomen rakennemuutoksiin sekä huoltovarmuuden kannalta välttämättömien yhteyksien vahvistamiseen.

Puolustus

Suomi tukee komission ehdotusta kasvattaa puolustuksen (ml. sotilaallinen liikkuvuus), kriisivarautumisen ja rajaturvallisuuden rahoituksen osuutta tulevassa rahoituskehyksessä.

Suomi on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Euroopan kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi.

Suomi pitää välttämättömänä Euroopan puolustuskyvyn nopeaa vahvistamista erityisesti Venäjän muodostamaan pitkäaikaiseen uhkaan vastaamiseksi.

Suomi tukee puolustusrahoitusratkaisuja, joilla tosiasiallisesti vahvistettaisiin Euroopan puolustusta. Suomen tavoitteena on, että tukea suunnataan nimenomaisesti itäisen etulinjan maille.

Itä-Suomen maakunnat korostavat, että alueiden infrapuutteet—yksiraiteiset radat, huonokuntoiset tie- ja ratasillat sekä ratatunnelit, haavoittuvat päätiet, pitkät välimatkat ja puuttuvat vaihtoehtoiset reitit—heikentävät sotilaallista liikkuvuutta ja siten koko EU:n puolustuskykyä. Nämä tulee tunnistaa ensisijaisesti rahoituskelpoisiksi investointikohteiksi. Maantietukikohdat kaksoiskäyttökohteina ja tunnistettujen puolustuksen logististen solmujen pullonkaulojen poistaminen on mainittava rahoitettavina kohteina.

Verkkojen Euroopasta on pystyttävä rahoittamaan myös itä-länsi -suuntaisia poikittaisyhteyksiä, jotka yhdistävät itärajan alueet rajat ylittäviin eurooppalaisiin yhteyksiin. Tämän toteutumiseksi perinteistä eurooppalaista liikenneinfrastruktuurirahoituksen kohdentumista pelkästään liikenne- ja henkilömääriin perustuen olisi syytä tarkastella kriittisesti. Nyt kriteereinä on pystyttävä osoittamaan myös mm. kaksoiskäyttöisyys, huoltovarmuus, kokonaisturvallisuus ja sotilaallinen liikkuvuus.

Ukrainan tuki

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi sitoutuu voimakkaasti tukemaan Ukrainaa ja sen jälleenrakentamista ja on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Ukrainan tukemiseksi.

Kilpailukyky / CEF

Suomi katsoo, että Euroopan liikenneinfrastruktuurin olisi jatkossa edistettävä entistä tehokkaammin liikenneverkon kaksikäyttöisyyttä, edistäen unionin kokonaisturvallisuutta, erityisesti sotilaallista liikkuvuutta. Rahoituksessa tulisi huomioida Suomen saavutettavuuteen ja asemaan EU:n ulkorajavaltiona liittyvät erityishaasteet.

Suomelle on keskeistä, että sotilaallisen liikkuvuuden rahoitusta kohdennettaisiin Euroopan turvallisuuden ja puolustuksen kannalta kriittisimpiin kohteisiin, etenkin itäisen etulinjan maille.

Suomelle on erittäin tärkeää, että tulevalla rahoituksella voitaisiin vastata mahdollisimman laajasti sekä sotilaallisen liikkuvuuden kansallisiin että rajat ylittäviin tarpeisiin yhtenäisellä ja nyt esitettyä korkeammalla EU-rahoitusosuudella. Tämän lisäksi Suomen tavoitteena on, että myös muihin kuin sotilaallisen liikkuvuuden liikennehankkeisiin sovellettaisiin yhtä, yhtenäistä EU-rahoitusosuutta.

Sotilaallisen liikkuvuuden osalta Suomen keskeisin tavoite on, että tulevaa rahoitusta voitaisiin kohdentaa siirtymään yleiseurooppalaiseen raideleveyteen.

Liittyen kilpailukykyrahoitukseen Suomi tunnistaa kansallisten, maansisäisten verkkojen kehittämisen merkityksen Euroopan kilpailukyvylle, mutta korostaa rahoituksen markkinaehtoisuutta.

Koko Itä-Suomen yhteinen näkemys on, että komission CEF-linjaus ei riittävästi huomioi alueiden saavutettavuusvajetta, pitkien etäisyyksien kustannustasoa eikä sitä, että liikenne on lakannut kokonaan Venäjän rajan yli. Suomen tulee tavoitella EU:n ulkoraja-asemaan perustuvaa erillisratkaisua, jossa CEF-tukea voidaan kohdentaa "rajalta rajalle" sisäisiin runkoyhteyksiin—raiteille, teille, satamiin ja sisävesille—mukaan lukien Saimaan alue.

Kokonaisuudesta

Valtioneuvosto tarkastelee komission ehdotuksen yksityiskohtia osana rahoituskehyksen kokonaisuutta ja tarkentaa kantaansa neuvottelujen edetessä. Suomen lopulliset kannat muodostetaan neuvottelujen loppuvaiheessa muodostumassa olevan kokonaisuuden perusteella Suomen kokonaisetu huomioiden.

Komission ehdotusten rahoituksen mitoitukseen otetaan kantaa erikseen osana rahoituskehysneuvottelujen kokonaisuutta.

Valtioneuvoston kantoja tarkennetaan seuraavasti:

Horisontaaliset artiklat

Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisen myönteisesti Verkkojen Eurooppa -ohjelmaehdotukseen. Valtioneuvosto katsoo, että ohjelma tukee EU:n prioriteetteja ja sillä on olennainen merkitys kansallista budjettirahoitusta täydentävänä EU-tason rahoitusvälineenä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että rahoitus kohdentuisi kilpailuun perustuen vaikuttavimmille hankkeille.

Valtioneuvosto korostaa joustavuuden tärkeyttä myös Verkkojen Eurooppa -ohjelmassa, mutta kiinnittää samalla huomioita asetusehdotuksen yleispiirteisyyteen ja korostaa ennakoitavuuden tärkeyttä liikenteen EU-rahoituksessa. Valtioneuvosto katsoo, että ohjelman toimenpiteet ja rahoitusta koskevat säännöt tulisi määritellä asetuksessa riittävän selkeästi.

Valtioneuvosto katsoo, että asetuksen valmistelussa ja EU-varojen käytössä tulisi seurata EU:n varainhoitoasetuksen (EU, Euratom) 2024/2509 mukaisia menettelyjä ja periaatteita.

Valtioneuvosto katsoo, että olisi tarkoituksenmukaista vahvistaa jäsenvaltioiden roolia EU-välineen toimeenpanossa. Tämän osalta jäsenvaltioille tulisi mahdollistaa riittävät vaikutusmahdollisuudet rahoituksen kohdentamiseen.

Liikenneala

Liikennerahoituksen osalta valtioneuvosto pitää tärkeänä, että rahoituskehyksen eri instrumentit täydentävät toisiaan tarkoituksenmukaisesti, jotta EU-rahoitusta voitaisiin Suomessa hyödyntää valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämisen kannalta merkittäviin tarpeisiin myös osana jäsenvaltiokohtaista kumppanuussuunnitelmaa.

Valtioneuvosto on tyytyväinen sotilaallisen liikkuvuuden painotukseen. Suomen kannalta olisi keskeistä, että EU-rahoitusta ohjattaisiin puolustuksen ja turvallisuuden kannalta kriittisimpien puutteiden korjaamiseen EU:n määrittelemien sotilaallisen liikkuvuuden käytävien lisäksi myös laajemmin TEN-T-verkolle.

Sotilaallisen liikkuvuuden osalta valtioneuvosto korostaa, että muuttuneessa turvallisuustilanteessa jäsenvaltioiden erityisolosuhteet huomioiden TEN-T-verkon haavoittuvimmissa kohdissa varmentavien yhteyksien (esimerkiksi kriittisten siltojen kiertoreittien) ja sotilaallisen liikkuvuuden keskeisten solmukohtien, mm. satamien, kehittämisen tulisi olla EU-rahoituskelpoisia myös TEN-T-verkon ulkopuolella.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotuksessa huomioidaan Suomen erityisolosuhteen ja sijainti itälaidalla, jossa rajat ylittäviä maayhteyksiä muiden jäsenvaltioiden kanssa on hyvin vähän.

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että asetusehdotuksen liitteessä tunnistetut rajat ylittävät yhteydet huomioivat myös eurooppalaisen merialueen sekä TEN-T-satamat.

Sen sijaan valtioneuvosto pitää riittämättömänä liikennerahoitusta ohjaavassa liitteessä Suomen ainoana yhteytenä tunnistettua rajat-ylittävää osuutta Uumaja–Luulaja–Oulu.

Itä-Suomen maakunnat korostavat, että vaikka Uumaja–Luulaja–Oulu-yhteys on Suomen portti länteen ja äärimmäisen tärkeä, ei Suomi voi nojata vain yhteen rajat ylittävään yhteyteen. Rajat ylittävän ulottuvuuden tulee olla laajempi, ja sen ohella on varmistettava, ettei sisäisten runkoyhteyksien rahoitusmahdollisuuksia heikennetä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että rajat ylittävä ulottuvuus laajennetaan koskemaan Suomen osalta laajemmin eurooppalaisia liikennekäytäviä, jotta valtakunnallisen liikennejärjestelmän kannalta kriittisimmät tarpeet olisivat Verkkojen Eurooppa -ohjelman rahoituksen piirissä ja näin Suomi olisi rahoituksen osalta mahdollisimman tasavertaisessa asemassa suhteessa muihin EU-maihin.

Itä-Suomen maakunnat korostavat, että TEN-T-verkkoa tulee kehittää kokonaisuutena — ydinverkkoa, laajennettua ydinverkkoa ja kattavaa verkkoa — sillä Itä-Suomessa ei ole ydinverkkoja eikä rajayhteyksiä, ja CEF-rahoituksen kaventaminen rajat ylittäviin yhteyksiin jättäisi Itä-Suomen käytännössä rahoituksen ulkopuolelle.

On tärkeää, että kehitetään myös TEN-T-verkon ulkopuolista kaksikäytölle tärkeää liikenneinfrastruktuuria. Suomessa tämä koskee pohjoisen tarpeiden lisäksi varsinkin Itä-Suomea, yksiraiteisten Karjalan ja Savon ratojen välityskyvyn parantamista, poikittaisliikennettä ja kriittisiä siltoja.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä jäänmurron huomioimista Verkkojen Eurooppa -ohjelmassa Euroopan huoltovarmuuden, turvallisuuden ja sisämarkkinoiden toiminnan näkökulmasta.

Jäänmurron lisäksi tulee huomioida talvimerenkulun kokonaisuus — väylien talvikunnossapito, satamien toimintavarmuus ja arktisten olosuhteiden erityispiirteet — mikä on erityisen tärkeää Itä- ja Pohjois-Suomelle. Saimaan syväväylä kuuluu TEN-T ydinverkkoon ja sen kehittämisen, ml. mahdollinen vesiliikenteen ympärivuotisuus, tulee mainita rahoituskelpoisena kohteena.

Valtioneuvosto pitää myös tärkeänä, että tuleva rahoituskehys edistäisi digitaalisten liikennejärjestelmien kehittämistä. Lisäksi valtioneuvosto pitää tärkeänä, että tulevassa liikennerahoituksessa varmistettaisiin liikenneinfrastruktuurin modernisointia koskeva riittävä rahoitus.

Itä-Suomen maakunnat korostavat digitaalisen saavutettavuuden puutteita itärajalla ja tarvetta vahvistaa tietoliikenneyhteyksiä huoltovarmuuden ja turvallisuuden näkökulmasta, mukaan lukien 5G-verkkojen kattavuus. Koko Itä-Suomen alueella tietoliikenneyhteyksien huono toimintavarmuus aiheuttaa haittaa elinkeinoelämän, erityisesti elintarvike- ja metsäteollisuuden, kuljetuksille. Itärajavyöhykkeellä lisähaittaa aiheutuu tietoliikenne- ja puhelinverkkohäirinnästä.

Valtioneuvosto korostaa, että EU:n strategisen kilpailukyvyn ja päästövähennysten kannalta on tärkeää ohjata jatkossakin EU-rahoitusta liikenteen vähähiilistämiseen ja käyttövoimamurroksen edistämiseen. Vaihtoehtoisten polttoaineiden infrastruktuurin sisällyttäminen CEF-asetukseen on kannatettavaa.

Itä-Suomen pitkät etäisyydet ja harva asutus korostavat tarvetta joustavampiin EU-rahoitusosuuksiin, jotta vaihtoehtoisten käyttövoimien infrastruktuuri voidaan toteuttaa yhdenvertaisesti koko maassa.

Energia-ala

Valtioneuvosto pitää Verkkojen Eurooppa -välineen energiarahoituksen ehdotettua määrärahojen kasvua huomattavana. Lähtökohtaisesti energiainfrastruktuuriin tehtävät investoinnit tulisi tehdä markkinaehtoisesti.

Valtioneuvosto pitää myönteisenä Verkkojen Euroopan energia-alan rahoituksen jatkamista EU:n rajat ylittäviin sähkön ja vedyn siirtoyhteyksiin ja älyverkkohankkeisiin. Lisäksi on hyvä, että tukea uusiutuvan energian rajat ylittäville hankkeille jatketaan. Valtioneuvosto pitää hyvänä, että unionin uusiutuvan energian rahoitusmekanismiin osoitettavien määrärahojen määrä on rajattu viiteen prosenttiin ohjelman määrärahoista.

Valtioneuvoston ensisijaisena tavoitteena on, että CEF-rahoituksella ei tulisi tukea jäsenvaltioiden sisäisiä energiainfrastruktuuri-investointeja.

Itä-Suomen sekä Etelä-Karjalan maakunnat esittävät, että tätä linjausta tulee arvioida uudelleen ulkoraja-alueiden osalta. Energiaverkkojen vahvistaminen, mukaan lukien merkittävät sisäiset siirtolinjat, on välttämätöntä huoltovarmuuden, vihreän siirtymän ja puolustuksen yhteensovittamisen näkökulmasta. Näiden hankkeiden tulisi olla CEF-rahoituskelpoisia, mikäli ne palvelevat koko EU:n kokonaisturvallisuutta.

CEF-rahoituksen tulisi mahdollistaa kantaverkon rakentamista EU:n itärajalla eli käytännössä itäisimmässä Suomessa, minne 400 kv kantaverkko ei ulotu.